

Taloushistorioitsija Tom Peterssonin esitelmän jälkeen käytäväkeskusteluissa moni huokasi: niin, Facit on ehkä Ruotsin suurin teollinen epäonnistuminen. Parhaimmillaan 11 000 työntekijää työllistänyt konetturiteollisuuden valmistaja ei kyennyt omaksumaan muuttuvaa teknologiaa riittävän nopeasti, ja 1970-luvun alussa puoli vuosisataa menestyksekkäästi toimineen yrityksen tuotanto loppui. Facitin esimerkki osoittaa, että teknologian siirto pelkästään ei riitä, ellei yritys itse ole innovatiivinen.

UPLANNIN TEOLLISUUSHISTORIAN JÄÄNTEILLÄ

Konferenssin kolmantena päivänä osallistujat vietiin katsomaan muuttuvaa, edelleen toimivaa ja häviävää teollisuushistoriaa. Uplannin alueen tiiliteollisuus on esimerkki luonnonolosuhteiden ja edullisen sijainnin synnyttämästä teollisuudesta. Hyvälaatuinen postglasiaalinen savi ja hyvät kuljetusyhteydet Tukholmaan aiemmin vesitse ja 1800-luvun lopulta rautateitse tekivät Uplannista tiiliteollisuuden keskuksen.

Vanhimmat alueen tiiliruukit toimivat kartanoiden ja rautaruukkien yhteydessä ja työllistivät suuren määrän ihmisiä. Nykyisin tiiliteollisuuden suora työllistävä vaikutus on pieni, mutta maisemassa vaikutus näkyy edelleen: excursion aikana ei näkynyt selaista vanhempaa maalaistaloa, navettaa tai ulkorakennusta, jossa ei olisi ollut tiilikattoa. Tässä suhteessa ero maisemassa oli huomattava verrattuna Suomen maaseutuun.

Morgongåvan yrityspuisto toimii 1870-luvulla masuuniksi perustetussa tehdaskiinteistöissä. Vuonna 1896 Morgongåvan kiinteistöt osti maatalouskoneiden valmistaja Westeråsmaskiner Ab, joka parhaimmillaan työllisti 700 ihmistä. Muiden muassa leikkuupuimureita valmistaneen yrityksen menestyksekkäin vuosikymmen oli 1950-luku,

jolloin se oli Vittingen kunnan suurin työnantaja. Maatalouden muuttuminen ja monet omistajanvaihdokset johtivat siihen, että vuonna 1988 tuotanto lopetettiin. Vuonna 2000 tiloihin perustettiin yrityspuisto, minkä jälkeen Vittingen kunta on saanut nauttia poikkeuksellisesta kasvusta useimpiin muihin Ruotsin kuntiin verrattuna.

www.teknikhistoria.kva.se/SNT19.htm

Kirjoittaja on tekniikan lisensiaatti ja Torus-verkoston arvosanaopiskelija.

EUROOPAN RAJOJEN UUDELLEEN-MÄÄRITTELYÄ

Riikka Nisonen

Toukokuun lopulla 24.–28.5. Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa järjestettiin kansainvälisen Tensions of Europe -tutkimusverkoston *Technology and Rethinking of European Borders* -konferenssi. Saimaan rannalle kokoontui lähes sata kansainvälistä osanottajaa, joita yhdisti kiinnostus teknologian ja erilaisten rajojen rooliin ja merkitykseen Euroopan historiassa ja integraatiossa.

Lappeenrannan konferenssi oli järjestyksessään toinen Tensions of Europe konferenssi, jatkoa Budapestissa 2004 järjestetyille tilaisuudelle. Sen tarkoituksena oli koota yhteen alan tutkijoita ja edistää heidän yhteistyötään sekä polkaista käyntiin teknologian historiaa eurooppalaisessa kontekstis-

sa tarkastelevan tutkimusverkoston toinen vaihe. Tensions of European pyrkimyksenä on muuttaa verkosto toimivaksi kansainväliseksi tutkimusohjelmaksi. Se tarkastelee Euroopan integraation historiaa 1800-luvulta nykypäivään erityisesti teknologian, tietotaidon ja materiaalisten verkostojen valossa unohtamatta Euroopan sijoittumista laajempaan globaaliin kontekstiin, jossa myös entiset siirtomaat näyttävät merkittävää osaa.

Konferenssin aihepiireistä huomasi, että erityisen hyvin rajojen ja teknologian teema istui kylmän sodan aikakauteen, joka muodosti useiden esitysten ajallisen viitekehysten. Kommunismin kaaduttua entisen Itä-Euroopan historia on keskittynyt jollain poliittisiin käänteisiin ja ideologioihin, jolloin kylmästä sodasta muodostunut kuva on yksipuolinen ja tutkimukseen on jäänyt aukkoja. Vähitellen myös itäeurooppalaisen teknologian historiaa ollaan kirjoittamassa uudelleen monipuolisempiin lähteisiin ja näkökulmiin tukeutuen.

Ensimmäisen varsinaisen konferenssipäivän sessioissa nousi varsin vahvasti esiin idän ja lännen välinen tiedon ja teknologian siirto, jota käsiteltiin muun muassa yritys historian tapausesimerkkien, kuten auto-teollisuuden ja metalliteollisuuden kautta. Myös iltapäivän round table -keskusteluissa, joista yhden muodosti ryhmä suomalaisia tutkijoita, yhtäältä rautaesiripun läpäisevä yhteistyö ja toisaalta Euroopan voimakas jakautuminen huomioitiin. Keskusteluissa muistutettiin, että – toisin kuin usein annetaan ymmärtää – teknologiasiiro ei ollut yksinomaan lännestä itään tapahtuvaa toimintaa. Itä-Eurooppa samoin kuin entiset siirtomaat olivat hyvin edustettuina konferenssissa, joka ilahduttavasti näkyi myös osallistujaluettelossa. Etniset ulottuvuudet, perinteisen ja modernin jännitteet sekä kulluttaminen itäeurooppalaisessa kontekstissa soveltuivat mainiosti konferenssin laajempaan aihepiiriin. Itä- ja Länsi-Eurooppa,

kylmä sota ja rajajännitteet pitävät sisällään myös asevarustelun ja sotateknologian teemat sekä niihin liittyneet liikesuhteet kylmän sodan aikana.

Konferenssin aikajana ulottui tuoreimpaan lähihistoriaan ja korosti Euroopan integraatiota. Kun kerran pohditaan teknologian roolia Euroopan yhdistäjänä, ei internetin merkitystä voida vähätellä. Mielenkiintoisia pohdintoja internetin roolista verkostoja luovana tekijänä sekä jopa mahdollisena uutena vaikutusmahdollisuuksia tarjoavana kansalaisuutena (*Citizen-Netizen*) tarjosi Ronda Haubenin järjestämä perjantain sessio. Niin ikään tietotekniikan historiaan luotiin konferenssissa katsauksia. Eurooppaa yhdistävinä ja erottavina tekijöinä esiin nousivat luonnollisesti myös tiet, vesistöt ja verkostot sekä infrastruktuuri. Rajoja eivät ylitä ainoastaan tekniset artefaktit ja asiantuntijat, vaan kokonaiset rakenteet.

Konferenssin järjestäjät Karl-Erik Michelsenin johdolla onnistuivat toteuttamaan tarjonnaltaan kiinnostavan ja monipuolisen tilaisuuden. Järjestäjät olivat pannostaneet myös vapaa-ajanohjelmaan, jonka kohokohtana oli Viipurin-matka – Euroopan raja-alueiden pohdinta konkretisoitui. Konferenssi epäilemättä virkisti ja vahvisti alan tutkijoiden yhteistyömahdollisuuksia. Jatkoa seuraa ja osanottajilta onkin tullut toiveita jatkaa keskustelua – kuinkas muuten kuin sähköisesti.

<http://www.histech.nl/tensions/>

Riikka Nisonen on Tampereen yliopiston jatko-opiskelija. Hän tutkii Tsekkoslovakian läntisiä tiedesuhteita kylmän sodan aikana.